

IN ONTOLOGIAM

PRAEFATIO

Usu penes recentiores recepto solet appellari *Philosophia rationalis* ea philosophiae pars, quae praeter physicas, et mathematicas disciplinas traditur in scholis. Haec autem appellatio videri forte posset non satis idonea. Nam si istud additum *rationalis* obiectum determinat, circa quod philosophia versatur, nempe rationem; habes reapse *logicam*, quae perinde est ac *rationalis*. Si vero illud additum *rationalis* determinat modum, quo philosophia circa obiectum versatur; vel iste modus eo redit, ut ista pars philosophiae *abstracta* consideret, vel ut seposita experientia, in sola analysi, et synthesi idearum occupetur. Atqui mathematicae quoque disciplinae abstracta considerant: itemque physicae, cum naturas, et proprietates corporearum substantiarum, legesque universales, quibus reguntur corpora, exponunt, et vindicant. Falsum porro est ab ea philosophiae parte, quam *rationalem* vocant, exulare *experientiam*; maxima enim eius pars, h. e. *logica, cosmologia, physcologia* ab iis prorsus pendet, quae per experientiam sive internam, sive externam assequimur: quamvis sit experientia obvia cuique, quae citra adscita instrumenta haberi potest.

Nihilominus quia in hac philosophiae parte maxime patet analysis idearum, obiectumque eius magis est abstractum, experientiae vero usus potissimum viget in physicis; ad hanc differentiam illius a ceteris philosophiae partibus significandam, usurpata est appellatio *philosophiae rationalis*; quae hoc sensu accepta, licet essentielle discrimen non exprimat inter hanc partem, aliasque philosophiae partes, tamen satis illam a ceteris discernit; ideoque acceptari potest.

Eandem quidem liceret simpliciter appellare *Philosophiam*. Philosophia enim definitur *scientia naturali lumine acquisita, quae suprema rerum rationes considerat*. *Scientiae* nomine intelligenda est scientia totalis (C. Th. XXIV, p. IV), atque scientiarum totalium ad invicem ordinarum collectio quaedam. Dicitur *acquisita naturali lumine*, ut seponatur scientia divinitus infusa, vel ex Dei hausta revelatione, qualis est Theologia revelata. *Obiectum* circa quod versatur, sunt *suprema rerum omnium rationes*, quae et *causae*, latiore quoad plures earum significatione, dicuntur. Quod ut declaretur, considerandum est, omnia, quae sunt et esse possunt, revocari ad haec tria: *Deum*, qui est fons et finis omnium rerum; *mundum*, qui est Dei pulcherrima manifestatio; *hominem*, qui Deum ex mundo, cuius est nobilissima pars, et ex se ipso cognoscens, et mundo recte utens, se et mundum ipsum in Deum cognitum, et amatum dirigere debet. Oportet ergo hominem nosse *Deum*, *mundum*, et *seipsum*; ac praeterea nosse *modum*, quo recte cognoscat, et recte amet, ac *creaturis utatur*. Quinque ergo sunt praecipua capita scibilium, *Deus*, *Mundus*, *Homo*, *Modus cognoscendi*, *Modus amandi*. Multiplici autem ratione haec cognosci possunt. Perfecte vero cognoscuntur, cum supremae harum rerum rationes distincte tenentur. Ratio suprema est id quod in rebus existens, vel extra res, est causa vel ratio cur cetera, quae rebus insunt, iisdem competant: quare ratio suprema vel intrinseca est, vel extrinseca. Tenentur autem rationes rerum distincte, cum non solum quid ipsae sint, sed et quid cum illis vel in concreto, vel in sua universalitate necessario consortum est, scitur.

Iam vero ratio suprema extrinseca omnium est *Deus*. Ratio vero intrinseca est ipsa rerum essentia. Quod si plures sunt determinationes rei, quae in ea spectari possunt, aut plures species diversae rerum, quas sub aliquo certo genere nobis colligere licet; ratio suprema intrinseca est ea essentia, quae cum omnes pervadat, omnibus fundamentum praebet ut sint. Ita quoad *mundum* rationes supremae pro diversis speciebus redeunt ad rationes *immaterialis*, et *materialis sub-*

stantiae, ac utriusque *necessarias proprietates*; atque ad *mundum corporeum* quod attinet, qui multiplicior est, rationes supremae pro diversis eius determinationibus, revocari possunt ad rationem *substantiae corporeae, extensionis, motus, et vitae*. Ad *hominem* quod spectat, cum ipse una species sit, in qua plura tamen considerari possunt, omnia tandem ad *naturam eius ex corpore et anima coalescentem*, eiusque *necessarias facultates* revocantur. Porro cum *Deus* sit essentia singularis, et omnia quae in ipso sunt, sint ex aequo de essentia ipsius; omnia, quae ad ipsum pertinent, cognoscenda sunt, quantum fieri potest, ut quid cum essentia divina in concreto sit necessario consortum sciatur. Si *modus cognoscendi* spectetur; diversae quidem et subordinatae normae habentur pro diversis cognitionibus circa determinata obiecta; supremae tamen normae, quae sunt fundamentum ceterarum, sunt eae, quae ipsam intellectualem cognitionem, prout talis est, dirigunt; haec enim est ratio ceterarum suarum modificationum: has porro normas in Logica iam tradidimus. Tandem ad *modum amandi*, sive ad *ordinem moralem* quod attinet, quamvis rursus pro diversis relationibus sive necessariis, sive contingentibus, quas homo habet cum Deo, et ceteris entibus, diversae et subordinatae normae existant: tamen omnes ab iis pendent, quae ex ipsius naturae conditione dimanant; atque eas *Ethica*, et *Ius naturae* suppeditant.

Si hae omnes supremae rationes hactenus breviter declaratae considerentur, liquet tum omnes, praeter Deum, prout causa est, esse intrinsecas rebus, quarum rationes dicuntur: tum quaecumque ex iis esse obiectum amplissimum, de quo plura demonstrari possunt: plura enim sunt cum iis necessario consorta. Iam vero, si eadem seorsim considerentur, habentur speciales partes Philosophiae, nempe *Cosmologia*, *Anthropologia*, *Pneumatologia*, *Theologia*, *Logica*, et *Moralis*.

Verum sicut harum obiecta, excepto obiecto theologiae, sunt aliquid commune pluribus inferioribus, ita collatis invicem iisdem ipsis obiectis harum scientiarum, liquet rur-

sus aliquid ipsis inesse commune; quod idcirco inter supremas rerum rationes principem locum obtinet. Huiusmodi vero est *Ens, et quidquid enti per se inest, et in omni genere entium realium reperitur*. Porro hoc est obiectum specialis scientiae, quae dicitur *Ontologia*; de qua mox locuturi sumus.

Patet ergo definitio tradita Philosophiae, quae est scientia supremarum rationum rerum. Huic plures aliae subordinantur, ut *Ethicae, Iurique naturae scientia iuris civilis, et oeconomica, etc. Cosmologiae, et Antropologiae* Physiologia, Zoologia, Botanica, etc. *Logicae* ars rethorica, et grammatica: et ita porro.

Illud autem est advertendum, quod cum Philosophia appellatur scientia supremarum rationum rerum, vel etiam scientia rerum per supremas causas, non ea cognitio intelligitur, qua rationes, quatenus formaliter rationes sunt aliorum, cognoscantur; sic enim oporteret omnia prorsus scibilia a Philosopho cognosci: sed ea cognitio intelligitur, qua cognoscitur id quod est ratio ceterorum: qua proinde existente cognitione, paratus est quis ad cetera cum fructu addiscenda, verumque iudicium de ceteris, causa cognita, ferendum.

Est igitur Philosophia *sapientia*. Sapientia enim est scientia rerum per altissimas causas, sive scientia supremarum causarum rerum. Lege hac de re Cap. II L. I Metaph. Aristotelis.

Partes omnes Philosophiae hactenus recensitae, excepta *Logica, et Morali*, dici solent uno nomine *Metaphysica*. Huiusmodi inscriptio *τα μετα τα φυσικα quae sunt post physica* facta est quibusdam Aristotelis libris, qui modo duodecim, modo quatuordecim etiam enumerantur. Nec constat eam inscriptionem Aristoteli ipsi deberi; qui imo tractatorem eorum, de quibus in iis libris agitur, vocat non metaphysicum, sed *philosophum* (L. IV, c. 3). Neque extra controversiam est situm eos omnes libros sic fuisse a suo auctore digestos, ut ad unum integrum opus conflandum pertinerent. Quorsum enim, ut alia omittam, si unum est

opus, in libris non paucis semper reditur ad caput, et subiectum tractationis stabilitur? Forte inter hos duodecim vel quatuordecim libros ii tres exstant, qui in Catalogo Laertiano operum Aristotelis inscribuntur de Philosophia: et forte non pauci ex illis libris Theophrastum, vel alium discipulum Aristotelis habent auctorem: nam Aristotelis discipulos, et praecipue Theophrastum non pauca ex iisdem argumentis tractasse, quae magister tractaverat, eorumque opera commixta Aristotelicis fuisse sub nomine Aristotelis, veteres tradiderunt. Lege Ammonium Hermeae, qui seculo V Alexandriae docebat, in praefatione sua ad Categorias. Verum haec relinquimus filiis criticorum.

Ad nos autem quod spectat, illud animadvertere iuvat, inscriptionem *τα μετα τα φυσικα* non eodem sensu usurpari a veteribus, et recentioribus. Physica enim, post quae sunt ea, quae in his libris Aristotelis tractantur, complectuntur omnia naturalia, inter quae sunt ea praecipue, de quibus disputatur modo in *Cosmologia, et Psychologia*, quaeque proinde iuxta recentiores spectant ad *Metaphysicam*. Scilicet *τα μετα τα φυσικα* per se iis solum continebantur, quae nunc ad *Ontologiam et Theologiam* pertinent. Cf. *Metaphysicam* Suarez.

Negari autem nequit modum loquendi veterum esse accuratiorem. Satius ergo arbitramur singulas Philosophiae partes suis propriis nominibus distinguere sub communi genere Philosophiae.

Ontologia (*λογος περι του οντος* sermo de ente) habet pro obiecto *Ens*, reale quidem, sed abstracte consideratum. *Ontologia* ergo est *scientia de Ente*. Verum haec definitio nimis contracta est: neque enim solam rationem universalissimam *Entis* *Ontologia* considerat. Quia vero quid praeterea consideretur ab *Ontologia*, non determinatur satis ea definitione; potest distinctius *Ontologia* definiri: *scientia, quae considerat Ens, eiusque proprietates, ac suprema genera, easque entis universales rationes, quae in omnibus reallibus naturis reperiuntur, vel coniunctim, vel divisim*. Indoles enim huius scientiae postulat, ut versetur in contem-